

PARAGRAAF 9.1 : LOGARITMEN

LES 1 LOGARITMEN

DEFINITIE LOGARITMEN

- Hoofdregel : $g^t = b \Leftrightarrow t = {}^g\log(b)$ met domein $b > 0$

Voor logaritmen uit je hoofd berekenen gebruik je de hulpregel

- Hulpregel : ${}^g\log(g)^t = t$

VOORBEELD 1

Bereken uit je hoofd

- a. ${}^3\log(9) =$
- b. ${}^3\log(\sqrt{27})$
- c. ${}^2\log\left(\frac{1}{2}\right)$

OPLOSSING 1

- a. ${}^3\log(9) = {}^3\log(3^2) = 2$
- b. ${}^3\log(\sqrt{27}) = {}^3\log(\sqrt{3^3}) = {}^3\log\left((3^3)^{\frac{1}{2}}\right) = {}^3\log\left(3^{1\frac{1}{2}}\right) = 1\frac{1}{2}$
- c. ${}^2\log\left(\frac{1}{2}\right) = {}^2\log(2^{-1}) = -1$

VOORBEELD 2

Bereken exact

a. ${}^5\log(2x - 1) = 3$

b. $4 \cdot {}^2\log(2x) + 1 = 13$

OPLOSSING 2

Je kunt dit op twee manieren oplossen :

- Met de hoofdregel : $g^t = b \Leftrightarrow t = {}^g\log(b)$
- Met de hulpregeel : ${}^g\log(g^t) = t$

a. ${}^5\log(2x - 1) = 3$	Of	${}^5\log(2x - 1) = 3$
$2x - 1 = 5^3$	Of	${}^5\log(2x - 1) = 3$
$2x - 1 = 125$	Of	${}^5\log(2x - 1) = {}^5\log(5^3)$
$2x = 126$	Of	$2x - 1 = 125$
$x = 63$	Of	$2x = 126$
		$x = 63$

b. Deze doen we alleen met de hoofdregel

$$4 \cdot {}^2\log(2x) + 1 = 13$$

$$4 \cdot {}^2\log(2x) = 12$$

$${}^2\log(2x) = 3$$

$$2x = 2^3$$

$$2x = 8$$

$$x = 4$$

LES 2 : GRAFIEKEN EN ONGELIJKHEDEN

STAPPENPLAN LOGARITMISCHE ONGELIJKHEDEN

(0) Bepaal het domein	
(1) Los de vergelijking op	(I)
(2) Maak een schets van de twee grafieken. Let op het domein!!!!	(S)
(3) Lees de oplossing af uit de schets.	(A)

VOORBEELD 1

Gegeven $f(x) = {}^4\log(x+2)$ en $g(x) = {}^4\log(5-x)$.

- Bepaal de domeinen van f en g .
- Los op : $f(x) \leq g(x)$

OPLOSSING 1

a. Domein f : $x + 2 > 0$
 $x > -2$ (VA : $x = -2$)

Domein g : $5 - x > 0$
 $x < 5$ (VA : $x = 5$)

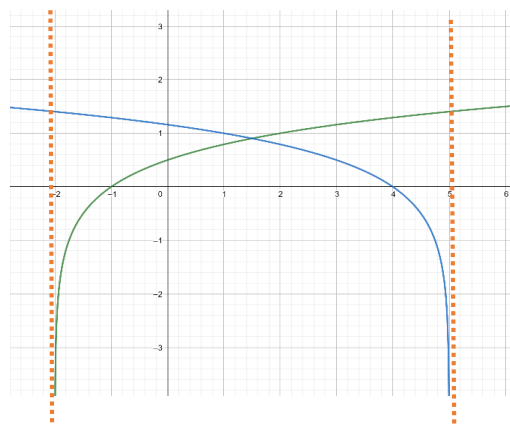
b. (1) ${}^4\log(x+2) = {}^4\log(5-x)$
 $x + 2 = 5 - x$
 $2x = 3$
 $x = 1\frac{1}{2}$ { of met de GR en intersect als er geen exact/alg. staat }

(2) Schets (met knop logbase)

$$Y1 = \log_4(x+2)$$

$$Y2 = \log_4(5-x)$$

(3) $-2 < x \leq 1\frac{1}{2}$

LES 3 : EXPONENTIËLE VERGELIJKINGEN OPLOSSEN EN OMSCHRIJVEN

VOORBEELD 1

Los exact op

a. $3^{x+4} = 20$

b. $5 \cdot 2^{3x-1} = 100$

OPLOSSING 1

a. $3^{x+4} = 20$ { Gebruik de hoofdregel $g^t = b \Leftrightarrow t = {}^g\log(b)$ }

$$x + 4 = {}^3\log(20)$$

$$x = {}^3\log(20) - 4$$

b. $5 \cdot 2^{3x-1} = 100$

$$2^{3x-1} = 20$$

$$3x - 1 = {}^2\log(20)$$

$$3x = {}^2\log(20) + 1$$

$$x = \frac{1}{3} \cdot {}^2\log(20) + \frac{1}{3}$$

VOORBEELD 2

Maak x vrij bij de formule $y = 3^{x+4} - 20$

{ Schrijf als $x = \dots$ }

OPLOSSING 2

$$y = 3^{x+4} - 20$$

$$y + 20 = 3^{x+4}$$

$$x + 4 = {}^3\log(y + 20)$$

$$x = {}^3\log(y + 20) - 4$$

PARAGRAAF 9.2 : REKENREGELS BIJ LOGARITMEN

LES 1 : LOGARITMISCHE VERGELIJKINGEN

REKENREGELS LOGARITMEN

De belangrijkste 4 regels zijn :

(1) ${}^g\log(a) + {}^g\log(b) = {}^g\log(a \cdot b)$	${}^3\log(5) + {}^3\log(x) = {}^3\log(5x)$
(2) ${}^g\log(a) - {}^g\log(b) = {}^g\log\left(\frac{a}{b}\right)$	${}^2\log(10) - {}^2\log(5) = {}^2\log\left(\frac{10}{5}\right) = 1$
(3) ${}^g\log(a^k) = k \cdot {}^g\log(a)$	${}^3\log(a^5) = 5 \cdot {}^3\log(a)$
(4) ${}^g\log(g)^t = t$	${}^7\log(7)^5 = 5$

Er zijn ook nog een aantal regels die handig kunnen zijn :

(5) ${}^g\log(1) = 0$	${}^7\log(1) = {}^7\log(7^0) = 0$
(6) $\log(a) = {}^{10}\log(a)$	$\log(3) = {}^{10}\log(3)$
(7) ${}^g\log(a) = \frac{\log(a)}{\log(g)}$	${}^8\log(20) = \frac{\log(20)}{\log(8)}$
(8) ${}^{\frac{1}{g}}\log(a) = -{}^g\log(a)$	${}^{\frac{1}{3}}\log(x) = -{}^3\log(x)$

VOORBEELD 1

Bereken exact met de rekenregels

a. ${}^3\log(6) + {}^3\log(12)$

b. ${}^3\log(25) + \frac{1}{3}\log(5)$

c. $2 \cdot {}^3\log(6) - {}^3\log(12) =$

OPLOSSING 1

a. ${}^3\log(6) + {}^3\log(12) = {}^3\log(6 \cdot 12) = {}^3\log(72)$

b. ${}^3\log(25) + \frac{1}{3}\log(5) = {}^3\log(5^2) - {}^3\log(5) = 2 \cdot {}^3\log(5) - {}^3\log(5) = {}^3\log(5)$

c. $2 \cdot {}^3\log(6) - {}^3\log(12) = {}^3\log(6^2) - {}^3\log(12) = {}^3\log(36) - {}^3\log(12)$

$${}^3\log\left(\frac{36}{12}\right) = {}^3\log(3) = 1 \quad \{ \text{want } 3^1 = 3 \}$$

VOORBEELD 2

Los algebraïsch op

a. $2 + {}^4\log(x) = {}^4\log(12 - 3x)$

b. ${}^2\log(x + 5) - \frac{1}{2}\log(x + 2) = 2$

c. ${}^2\log^2(x) + {}^2\log(x) = 6$

OPLOSSING 2

a.

$$2 + {}^4\log(x) = {}^4\log(12 - 3x)$$

$${}^4\log(4^2) + {}^4\log(x) = {}^4\log(12 - 3x)$$

$${}^4\log(16x) = {}^4\log(12 - 3x)$$

$$16x = 12 - 3x$$

$$19x = 12$$

$$x = \frac{12}{19}$$

b. Er geldt : $\frac{1}{2}\log(x+2) = -{}^2\log(x+2)$.

Dit geeft :

$${}^2\log(x+5) + {}^2\log(x+2) = 2$$

$${}^2\log((x+5) \cdot (x+2)) = {}^2\log(2^2)$$

$${}^2\log(x^2 + 7x + 10) = {}^2\log(4)$$

$$x^2 + 7x + 10 = 4$$

$$x^2 + 7x + 6 = 0$$

$$(x+6) \cdot (x+1) = 0$$

$$x = -6 \quad \vee \quad x = -1$$

(V.N.)

c.

$$({}^2\log(x))^2 + {}^2\log(x) = 6 \quad \{Stel \ {}^2\log(x) = p\}$$

$$p^2 + p - 6 = 0$$

$$(p+3) \cdot (p-2) = 0$$

$$p = -3 \quad \vee \quad p = 2$$

$${}^2\log(x) = -3 \quad \vee \quad {}^2\log(x) = 2$$

$$x = 2^{-3} = \frac{1}{8} \quad \vee \quad x = 4$$

LES 2 EXPONENTIELE VERGELIJKINGEN OPLOSSEN

VOORBEELD 1

Los exact op

a. $3 \cdot 4^{2x+1} = 48$

b. $5^{2x} - 5^x = 12$

c. $6^{2x+1} - 6^{x-1} = 1$

OPLOSSING 1

a. $4^{2x+1} = 16 = 4^2$

$$2x + 1 = 2$$

$$2x = 1$$

$$x = \frac{1}{2}$$

b. $(5^x)^2 - 5^x - 12 = 0 \quad \{Stel \ 5^x = p\}$

$$p^2 - p - 12 = 0$$

$$(p - 4) \cdot (p + 3) = 0$$

$$p = 4 \quad \vee \quad p = -3$$

$$5^x = 4 \quad \vee \quad 5^x = -3 \text{ (KN)}$$

$$x = {}^5\log(4)$$

c. $6 \cdot 6^{2x} - 6^{-1} \cdot 6^x = 1$

$$6 \cdot 6^{2x} - \frac{1}{6} \cdot 6^x - 1 = 0 \quad \{Stel \ 6^x = p\}$$

$$6 \cdot p^2 - \frac{1}{6} p - 1 = 0$$

$$36p^2 - p - 6 = 0$$

$$abc\text{-formule: } p = \frac{1 \pm \sqrt{1 + 216}}{72} = \frac{1 \pm \sqrt{217}}{72}$$

PARAGRAAF 9.3 : EXPONENTIËLE EN LOGARITMISCHE FORMULES

LES 1 VERDUBBELINGS- EN HALVERINGSTIJD

VOORBEELD 1

Sjors heeft 800 vlinders. Iedere dag daalt de populatie met 6%.

- a. Bepaal de formule.
- b. Bereken aan het begin van welke dag het aantal vlooien voor het eerst (meer dan) gehalveerd is.

OPLOSSING 1

a. $N = 800 \cdot 0,94^t$.

b. $400 = 800 \cdot 0,94^t$

$$\frac{1}{2} = 0,94^t$$

$$t = {}^{0,94}\log\left(\frac{1}{2}\right) = 11,2 \quad \{ \text{Of met intersect als er alleen bereken staat} \}$$

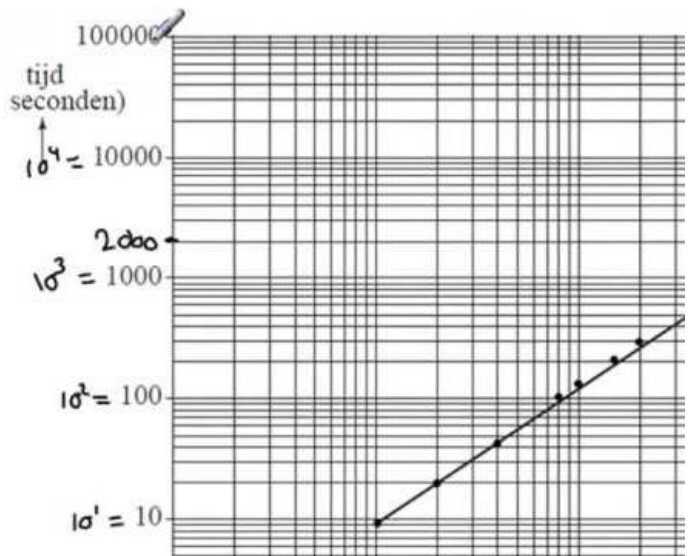
Dus op de 12^e dag.

LES 2 : FORMULES OP LOGARITMISCH PAPIER

THEORIE LOGARITMISCH PAPIER

Op logaritmisch papier is :

- de macht lineair (iedere keer + 1)
- wordt in een stapje alles 10 keer zo groot
- de formule $y = b \cdot g^t$ (exponentiële) is een rechte lijn (en NIET $y = ax + b$) !!!!

VOORBEELD 1

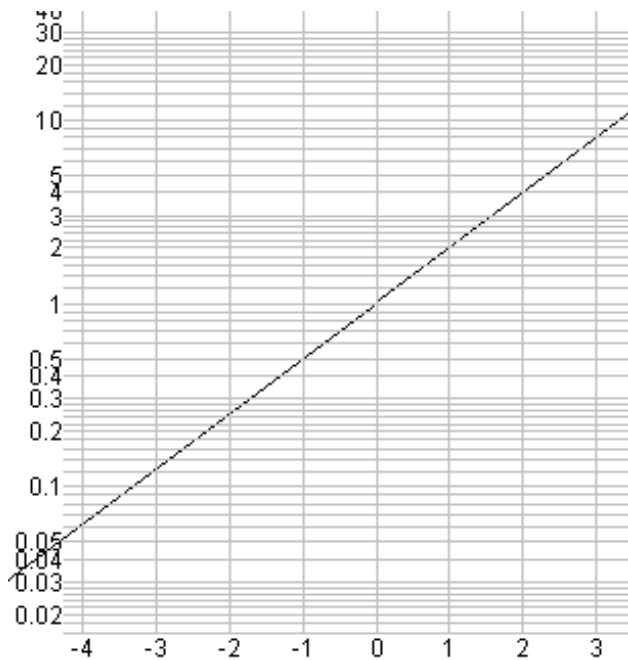
Aflezen A,B,C,D,E en F op blz. 32 log papier.

STAPPENPLAN EXPONENTIËLE FORMULE

- (1) Formule $y = b \cdot g^t$
- (2) Groeifactor berekenen $g_{...dagen} = \frac{\text{Achterste}}{\text{Voorste}}$
- (3) Beginwaarde b berekenen door een punt in te vullen
- (4) Formule opschrijven

VOORBEELD 2

Gegeven is de volgende lijn. Bepaal de formule van de lijn

OPLOSSING 2

Je kunt gebruik maken van het stappenplan uit paragraaf 10.4. Lees twee punten af, bijvoorbeeld $(-1, \frac{1}{2})$ en $(2, 4)$

(1) Rechte lijn dus $y = b \cdot g^t$

(2) $g^3 = \frac{4}{\frac{1}{2}} = 8$

$$g = \sqrt[3]{8} = 2$$

(3) $y = b \cdot 2^t$ en $(2, 4)$ invullen $\rightarrow 4 = b \cdot 2^2$

$$\rightarrow b = 1$$

(4) Dus $y = 1 \cdot 2^t$

OPMERKING

Bij dubbellogpapier zijn beide assen logaritmisch.

LES 3 : VERSCHUIVEN EN VERMENIGVULDIGEN

DEFINITIES TRANSLATIES

- $T(p,q) = \{ \text{Translatie / verschuiving van de grafiek } p \text{ naar rechts en } q \text{ omhoog} \}$
- $V_{x-as, c} = \{ \text{Vermenigvuldiging t.o.v. de x-as met factor } c \}$
- $V_{y-as, c} = \{ \text{Vermenigvuldiging t.o.v. de y-as met factor } c \}$

REGELS BIJ TRANSLATIES

$$(1) f(x) \xrightarrow{T(a,b)} f(x-a) + b$$

$$(2) f(x) \xrightarrow{V_{x-as, c}} c \cdot f(x)$$

$$(3) f(x) \xrightarrow{V_{y-as, c}} f\left(\frac{1}{c} \cdot x\right)$$

VOORBEELD 1

Gegeven is de functie $f(x) = 4^x + 3$.

- Bepaal de formule die ontstaat als f eerst 5 naar rechts en 2 omlaag verschoven wordt en vervolgens vermenigvuldigd wordt met 3 t.o.v. de x-as.
- Bepaal de formule die ontstaat als

- f eerst vermenigvuldigd wordt met $\frac{1}{3}$ t.o.v de y-as
- Dan 3 naar links verschoven wordt
- f eerst vermenigvuldigd wordt met -2 t.o.v de x-as

- Gegeven $g(x) = 4^x$. Welke vermenigvuldiging t.o.v. de x-as is gelijk aan een verschuiving van 2 naar links ?

OPLOSSING 1

$$a. 4^x + 3 \xrightarrow{T(5,2)} 4^{x-5} + 3 - 2 \xrightarrow{V_{x-as,3}} 3 \cdot (4^{x-5} + 1) = 3 \cdot 4^{x-5} + 3$$

$$b. 4^x + 3 \xrightarrow{V_{y-as,3}} 4^{\frac{1}{3}x} + 3 = 4^{3x} + 3 \xrightarrow{T(-3,0)} 4^{3(x-3)} + 3 = 4^{3x-9} + 3$$

$$4^{3x-9} \xrightarrow{V_{x-as,-2}} -2(4^{3x-9} + 3) = -2 \cdot 4^{3x-9} - 6$$

$$c. 4^x \xrightarrow{T(-2,0)} 4^{x+2} = 4^2 \cdot 4^x = 16 \cdot 4^x$$

Dus een vermenigvuldiging van 16 t.o.v. de x-as.

PARAGRAAF 9.4 : HET GETAL E

LES 1 : HET GETAL E

We kijken naar een paar afgeleiden

VOORBEELDEN

- a. $f(x) = 2,5^x \rightarrow f'(x) = 0,916 \cdot 2,5^x$
 b. $f(x) = 3^x \rightarrow f'(x) = 1,10 \cdot 3^x$
 c. $f(x) = 2,718...^x = e^x \rightarrow f'(x) = 1 \cdot e^x = e^x$

DIFFERENTIËREN e^x

$$f(x) = e^x \rightarrow f'(x) = e^x$$

OPMERKING

- Omdat e een getal is (en wel $\approx 2,718...$) is $e^2 \approx 7,389..$ ook een getal en dus alle machten zijn getallen

VOORBEELD 1

Herleid

- a. $3e + 6e =$
 b. $3e^2 \cdot 13e^2 =$
 c. $\frac{e^{2x-9}}{e^{x-3}} =$
 d. $(1 + e^{3x})^2 =$

OPLOSSING 1

- a. $9e$
 b. $39e^4$
 c. $\frac{e^{2x-9}}{e^{x-3}} = \frac{(e^x-3)(e^x+3)}{e^{x-3}} = e^x + 3$
 d. $(1 + e^{3x})^2 = (1 + e^{3x})(1 + e^{3x}) = 1 + e^{3x} + e^{3x} + e^{6x} = e^{6x} + 2e^{3x} + 1$

VOORBEELD 2

Los algebraïsch op

a. $xe^{3x} = 2e^{3x}$

b. $e^{3x} - e^6 = 0$

OPLOSSING 2

a. $xe^{3x} - 2e^{3x} = 0$

$$e^{3x}(x - 2) = 0$$

$$e^{3x} = 0 \vee x - 2 = 0$$

$$3x = {}^e\log(0) \quad \vee \quad x = 2$$

(K.N.)

b. $e^{3x} = e^6$

$$3x = 6$$

$$x = 2$$

LES 2 : DIFFERENTIËREN VAN E-MACHTEN

DIFFERENTIËREN VAN E-MACHTEN

- Hoofdregel voor e-machten : $f(x) = e^x \rightarrow f'(x) = e^x$
- Ook bij e-machten kun je productregel, quotiëntregel of kettingregel nodig hebben!!!

VOORBEELD 1

Differentieer

- $f(x) = 5e^{3x}$
- $f(x) = 4xe^x$
- $f(x) = e^{x^2}$
- $f(x) = \frac{3x-5}{e^{2x}}$

OPLOSSING 1

Differentieer

- $f'(x) = 5e^{3x} \cdot 3 = 15e^{3x}$
- $f'(x) = 4xe^x + 4e^x$
- $f'(x) = e^{x^2} \cdot 2x = 2xe^{x^2}$
- $$f'(x) = \frac{e^{2x} \cdot 2 \cdot (3x-5) - 3e^{2x}}{e^{4x}}$$

$$f'(x) = \frac{6xe^{2x} - 10e^{2x} - 3e^{2x}}{e^{4x}}$$

$$f'(x) = \frac{6xe^{2x} - 13e^{2x}}{e^{4x}} =$$

$$f'(x) = \frac{e^{2x}(6x-13)}{e^{2x} \cdot e^{2x}}$$

$$f'(x) = \frac{6x-13}{e^{2x}}$$

PARAGRAAF 9.5 : DE NATUURLIJKE LOGARITME

LES 1 : WAT IS LN(X)

THEORIE LN(X)

- $\ln(x) = \{ \text{de natuurlijke logaritme van } x \}$
- $\ln(x) = {}^e\log(x)$

Omdat $\ln(x)$ een logaritme is gelden alle logaritme regels! Bijvoorbeeld :

- $\ln(e^x) = {}^e\log(e^x) = x \{ {}^g\log(g^x) = x \}$
- $\ln(e^3) = 3$

VOORBEELD 1

Los de volgende vergelijkingen exact op.

Denk aan de regel : $g^t = b \Leftrightarrow t = {}^g\log(b)$.

- a. $e^x = 10$
- b. $e^{2x+1} = 18$

OPLOSSING 1

- a. $e^x = 10$
 $x = {}^e\log(10) = \ln(10)$
- b. $e^{2x+1} = 18$
 $2x + 1 = {}^e\log(18) = \ln(18)$
 $2x = \ln(18) - 1$
 $x = \frac{1}{2}\ln(18) - \frac{1}{2}$

REKENREGELS LOGARITMEN

De belangrijkste 4 logaritme regels in ln-vorm zijn :

(1) $\ln(a) + \ln(b) = \ln(a \cdot b)$

(2) $\ln(a) - \ln(b) = \ln\left(\frac{a}{b}\right)$

(3) $\ln(a^k) = k \cdot \ln(a)$

(4) $\ln(e^t) = t$

VOORBEELD 2

Herleid tot één vorm

a. $\ln(e^2) =$

b. $\ln(3) + \ln(13) =$

c. $\ln^2(e) + 2 =$

d. $\ln(3) + 2 =$

OPLOSSING 2

a. $\ln(e^2) = 2$

b. $\ln(3) + \ln(13) = \ln(3 \cdot 13) = \ln(39)$

c. $\ln^2(e) + 2 = (\ln(e))^2 + 2 = 1 + 2 = 3$

d. $\ln(3) + 2 = \ln(3) + \ln(e^2) = \ln(3e^2)$

VOORBEELD 3

Los de vergelijkingen exact op

- a. $2x \ln(x) = \ln(x)$
- b. $\ln(x) - \ln(3x + 1) = 1$
- c. $\ln^2(4x) = 9$

OPLOSSING 3

a. $2x \ln(x) = \ln(x)$
 $2x \ln(x) - \ln(x) = 0$
 $\ln(x) [2x - 1] = 0$
 $\ln(x) = 0 \vee 2x - 1 = 0$
 $x = e^0 = 1 \vee x = \frac{1}{2}$

b. $\ln(x + 1) - \ln(x) = 1$
 $\ln\left(\frac{x+1}{x}\right) = \ln(e^1)$
 $\frac{x+1}{x} = e$
 $x + 1 = ex$
 $x - ex = -1$
 $x(e - 1) = -1$
 $x = -\frac{1}{e-1}$

c. $\ln^2(4x) = 9$
 $(\ln(4x))^2 = 9$
 $p^2 = 9$
 $p = 3 \vee p = -3$
 $\ln(4x) = 3 \vee \ln(4x) = -3$
 $4x = e^3 \vee 4x = e^{-3}$
 $x = \frac{1}{4}e^3 \vee x = \frac{1}{4}e^{-3}$

{ Neem $p = \ln(4x)$ }

LES 2 : DIFFERENTIËREN VAN EXPONENTIËLE EN LOGARITMISCHE FUNCTIES

DIFFERENTIËREN VAN LOGARITMISCHE FUNCTIES

$$(1) f(x) = {}^g\log(x) \quad \rightarrow f'(x) = \frac{1}{x \ln(g)} \quad (\text{Hoofdregel})$$

$$(2) f(x) = \ln(x) \quad \rightarrow f'(x) = \frac{1}{x}$$

DIFFERENTIËREN VAN EXPONENTIËLE FUNCTIES

$$(3) f(x) = a^x \quad \rightarrow f'(x) = \ln(a) \cdot a^x \quad (\text{Hoofdregel})$$

$$(4) f(x) = e^x \quad \rightarrow f'(x) = e^x$$

VOORBEELD 1

Differentieer

a. $f(x) = 3x \ln(x)$

b. $f(x) = \ln(x^2 + 5x)$

c. $f(x) = \ln^3(x)$

d. $f(x) = {}^3\log(6x + 7)$

e. $f(x) = 3 \cdot 4^x$

f. $f(x) = 5^{x^2-6x}$

OPLOSSING 1

a. $f'(x) = 3 \cdot \ln(x) + 3x \cdot \frac{1}{x} = 3 \ln(x) + 3$

b. $f'(x) = \frac{1}{x^2+5x} \cdot (2x+5) = \frac{2x+5}{x^2+5x}$

c. Schrijf iets anders : $f(x) = \ln^3(x) = (\ln(x))^3$

$$f'(x) = 3 \cdot \ln^2(x) \cdot \frac{1}{x}$$

d. $f'(x) = \frac{1}{(6x+7)\ln(3)} \cdot 6$

e. $f(x) = 3 \cdot \ln(4) \cdot 4^x$

f. $f(x) = \ln(5) \cdot 5^{x^2-6x} \cdot (2x-6)$